

Utbildningsdepartementet

Statskontoret
Box 8110
104 20 Stockholm

Uppdrag att utvärdera Statsbidrag för höjda lärarlöner till lärare och vissa andra personalkategorier

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statskontoret att följa upp, analysera och utvärdera hur statsbidrag enligt förordningen (2016:100) om statsbidrag för höjda lärarlöner till lärare och vissa andra personalkategorier har implementerats, fungerat och nyttjats av skolhuvudmännen. Statskontoret ska ta sin utgångspunkt i de syften för statsbidraget som har angetts i nämnda förordning och dess förarbeten (U2015/05040/UH).

Statskontoret ska i en delredovisning följa upp, analysera och utvärdera:

1. I vilken utsträckning eventuella skillnader i huvudmännens nyttjandegrad av statsbidraget kan hänföras till regionala skillnader, olika elevsammansättning, olika driftsform eller andra faktorer.
2. Hur och i vilken utsträckning huvudmännen har fördelat resurserna efter elevernas behov och förutsättningar.
3. Hur huvudmännen har valt att prioritera lönehöjningarna avseende de kriterier som har fastställts i statsbidragsförordningen samt lönehöjningarnas fördelning, exempelvis ur ett jämställdhetsperspektiv.
4. I vilken grad ersättningen till huvudmännen täcker huvudmännens faktiska kostnader (inklusive sociala avgifter).

Statskontoret ska till slutredovisningen, utöver att följa upp resultaten från delredovisningen, även utvärdera:

5. Om de personer som har kommit ifråga för en lönehöjning enligt villkoren för satsningen har fått en långsiktig lönehöjning utöver ordinarie lönerevision.
6. Om statsbidraget har bidragit till ökad kvalitet i undervisningen, förbättrade kunskapsresultat och verksamhetens utveckling i övrigt.

7. Om, och i så fall hur, statsbidraget har påverkat lärares rörlighet på arbetsmarknaden och lärares karriärmönster, bl.a. avseende i vilken utsträckning erfarna respektive mindre erfarna lärare väljer att arbeta på skolor med större utmaningar.

I uppdraget ska Statskontoret samråda med Statens skolverk.

Den första delen av uppdraget ska delredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 december 2017. Statskontoret ska vidare lämna en lägesbeskrivning över uppdraget, inklusive en delredovisning av punkt 5, senast den 1 december 2019. Uppdraget slutredovisas senast den 1 juni 2021.

Bakgrund

Svensk skola står inför betydande utmaningar. Den största utmaningen gäller de sjunkande kunskapsresultaten i grund- och gymnasieskolan. Svenska 15-åriga elevers resultat har försämrats inom samtliga tre kunskapsområden som mäts i PISA (Programme for International Student Assessment) och ligger nu under OECD-genomsnittet. Inget annat deltagande land uppvisar en motsvarande utveckling. TIMSS advanced (Trends in International Mathematics and Science Study) har också visat en negativ utveckling för svenska gymnasieelevers kunskaper i matematik och fysik.

Parallellt med denna utveckling visar Skolverkets lärarprognos att Sverige också står inför en betydande lärarbrist. Enligt Skolverkets prognos kommer det att behövas 84 000 nyexaminerade lärare fram till 2019. Om det behovet ska mötas behöver antalet examinerade nästan fördubblas utifrån dagens nivåer.

Även om intresset för lärar- och förskollärarytbildningarna har ökat något de senaste åren är söktrycket fortsatt relativt lågt med endast 1,4 behöriga förstahandssökande per antagen höstterminen 2015, enligt statistik från Universitetskanslersämbetet/SCB.

I betänkandet Staten får inte abdikera – om kommunaliseringen av den svenska skolan (SOU 2014:5) konstaterar utredaren att från mitten av 1990-talet har reallöneökningen för lärare varit betydligt sämre än för andra grupper. Lärarnas löneutveckling har enligt utredaren varit sämre både i förhållande till genomsnittet i samtliga sektorer på arbetsmarknaden men också i förhållande till jämförbara grupper, som t.ex. civilingenjörer och arkitekter. De senaste åren har dock lärarnas genomsnittliga löneökningar förbättrats. Under avtalsperioden som inleddes 2012 har lärarna fått ett bättre utfall jämfört med den genomsnittliga löneökningen för övriga arbetsmarknaden. Vidare har den så kallade karriärstegsreformen införts fr.o.m. 2013 vilken höjer lönerna för de lärare som utses

till förstelärare eller lektor. Fortfarande ligger dock genomsnittslönen för en lärare under bl.a. de jämförbara grupper som nämns ovan.

OECD har konstaterat att även om svenska lärares ingångslöner ligger kring genomsnittet för samtliga OECD-länder, så släpar svenska lärare med tio års erfarenhet eller mer i yrket efter i förhållande till OECD-genomsnittet. I en rapport om den svenska skolan från 2015 (Improving Schools in Sweden: An OECD Perspective) konstaterar OECD att läraryrket i Sverige har låg status och är relativt oattraktivt. Det beror bl.a. på hög arbetsbelastning, relativt låga löner för erfarna lärare samt begränsade möjligheter till uppskattning och återkoppling på arbetsinsatserna. OECD rekommenderar därför Sverige att bl.a. genomföra insatser för att höja lärarnas löner som en del i en större ansträngning för att skapa karriärmöjligheter som erkänner och utmanar lärare under hela deras karriär. OECD framhåller att detta skulle kunna stärka statusen och attraktionskraften i läraryrket genom att locka de med bäst förutsättningar att vilja bli lärare och få dessa att stanna kvar i yrket.

För att möta denna problematik föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2016 att det avsätts 1,5 miljarder kronor till ett löneyft för lärare. För kommande år beräknas att 3 miljarder kronor avsätts årligen. Regeringen har därefter beslutat förordningen om statsbidrag för höjda löner till lärare och vissa andra lärarkategorier.

Det övergripande syftet med satsningen är att bidra till att höja statusen och attraktiviteten i läraryrket och därmed i förlängningen bidra till högre kunskapsresultat i skolan. Statsbidraget ska användas för att höja lönen för vissa lärare i syfte att premiera skicklighet och utveckling i yrket. Även förskollärare och fritidspedagoger kommer till en mindre omfattning att kunna ta del av satsningen.

En given utgångspunkt för regeringen är att lönebildningen ska skötas av arbetsmarknadens parter och satsningen bör därför inte innebära en inblandning i den ordinarie lönerevisionen. Av detta skäl beslutades bl.a. att statsbidraget ska användas för att ge höjd lön för särskilt kvalificerade lärare utöver den ordinarie lönerevisionen samt att huvudmännen vid rekvisition av statsbidraget måste kunna intyga att samtliga kriterier är uppfyllda, däribland att den utbetalda lönen överstiger den lön som skulle ha betalats ut enligt den ordinarie lönerevisionen.

Skälen för regeringens beslut

Genom inrättandet av statsbidrag för höjda lärarlöner och vissa andra personalkategorier vill regeringen stimulera huvudmännen att höja lönerna för särskilt kvalificerade lärare för att därigenom bidra till ökad kvalitet i undervisningen, förbättrade kunskapsresultat och verksamhetens utveckling i övrigt. Det är också viktigt att det skapas karriärmönster

i lärarkåren som uppmuntrar erfarna lärare att söka sig till skolor med större utmaningar.

Eftersom lönebildningen sköts av arbetsmarknadens parter ska statsbidraget användas för att höja lönerna utöver den ordinarie lönerevisionen.

Det inrättade statsbidraget är en omfattande satsning med tydliga mål. Det är därför angeläget att satsningen följs upp och utvärderas. Mot denna bakgrund bör Statskontoret ges i uppdrag att följa upp och analysera användningen av statsbidraget samt utvärdera dess effekter.

På regeringens vägnar

Helene Hellmark Knutsson

Pontus Bäckström

Kopia till

Fi/BA
Fi/K
Statens skolverk
Sveriges kommuner och landsting
Friskolornas riksförbund